

TAMER LEVENT ile, SANATA EVET YOLCULUĞU

Söyleşi: Murat Sevinç

R 2420. Bölge İstanbul-Karaköy Rotary Kulübü Üyesi Tamer Levent'i TV dizilerinden, sinema filmlerinden ve tiyatro yaşamından tanıyoruz. Tiyatro, sinema ve dizi yaşamında kazandığı ulusal ve uluslararası ödüller tek başına bir yazı konusu. Buraya onları sıralamak yerine onun yaşam serüveninden kesitlerle baş-

layalım diyorum. Mesela;

Murat Sevinç -Tamer Levent nasıl bir çocuktur?

Tamer Levent- İyi oldu böyle başlamak. Tamer, babası Hâkim Zeki Levent ve annesi moda tasarımcısı Meral Levent'ten etkilenmiş bir çocuktur. Ağabeyleri, İlker ve Üner, kız kardeşi Dilek Levent ve aile çevreleri. Amcalar, yeğenler ile oluşan yakın çevrede, aile dostları çevrelerinde ve tamamen bunların dışında olan insan çevrelerindeki, farklı yaklaşım biçimleri, insan davranışları onu etkiliyordu. İnsanlara soru soruyor sonra da kendi düşüncelerini söylüyordu. Hani o çocukça dediğimiz sorulardan çok soruyordu. Hem büyüklere hem de akranlarına. Sonra da kendi düşüncelerini söylüyordu. Babasından adalet konusunda, annesinden ise zarafet konusunda çok şey duyan ve güzel Tamer, insan yaşamının da iyi, güzel ve doğru olması gerektiğini o zamanlardan düşünmeye başlamıştı. Haksızlıklara tahammül edemeyişi, haklıyı savunması, düşünce mekanizmasının temelini oluşturuyordu. Bu ekseninde oluşturduğu görüşleri savunuyor, sorguluyor, araştırıyor, kabul edip etmiyordu. Ortaokul çağlarında bir sınıf arkadaşı ona "Sen çok iyi bir insansın, işte bu yüzden de çok kötüsün!" demişti.

Bu küçük yaşta söylenen söz bile onu kendini tanıma konusunda düşündürmüştü. Lise yıllarında fen bölümünde okumuş, ama okul tiyatro kolu temsillerinde oynamış, spor faaliyetlerine ve okul bando takımına katılmıştı. Böyle bir dönemde ara karnesine kırık notlar gelince, annesi sevgili Meral Levent okulun (ITK) kurucusu Bahattin Tatış'ı ziyaret ederek bu faaliyetlerden biraz uzak tutulmasını istemiş; "Benim oğlum, tiyatroc olmaya-cak!" demiş. Çünkü ailesi onun hariciyeci ve büyükelçi olmasını istiyorlarmış... İşte böyle, üçüncü tekil şahısmış gibi, yaşam anılarımın üzerinden jet hızıyla geçiş yaptım. Ben zaten Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanmıştım. Ama, Ankara Devlet Konservatuarı Tiyatro bölümü se-

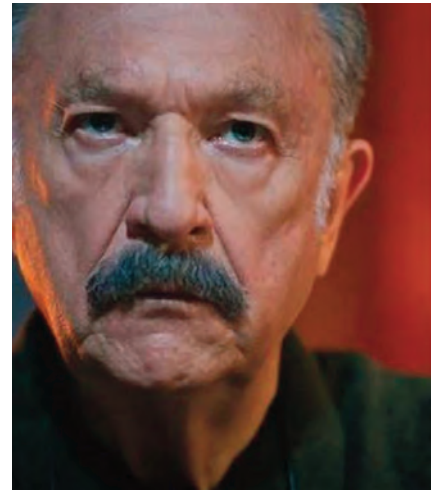
viye sınavını kazanıp, bakanlar kurulu kararıyla tam burslu olarak okula kabul edilince, siyasaldan vazgeçip konservatuvara girdim.

Bu benim yaşamımda bir dönüm noktasıydı. İkinci dönüm noktası, konservatuvar bitip Devlet Tiyatroları Ankara Devlet Tiyatrosunda oyuncu olarak göreve başlamamdır. 44 yıl üyesi olacağım Türkiye Cumhuriyeti Devlet Tiyatroları... Severek oynadığım, heyecanla sahneye koyduğum oyunlarla, kişisel çalışmalarım ve araştırmalarım kişiliğimi belirledi. Kazandığım ödüller.. Sonra, üçüncüsü 16 ay süren yedek subaylık... Ama bu sürede de 12 Eylül'ün olması, görevli olarak 2 takım askerle 15 gün bir köy işgal etmem, bir sinema filmi olabilecek bu dönem de dördüncü değişim noktam; terhis olup Ankara'ya geri dönüş. Tekrar Devlet Tiyatrolarına kaldığım yerden devam ederken, beşinci değişim noktam, sevgili eşim Seynan Levent ile evlenmemdir.

Kayınpederim İsmet Sezgin ve kayınvalidem Saadet Sezgin ile iki kat genişleyen, bu süreç içinde çocuklarım Efe ve Hazel'in dünyaya gelmesi... Arkadaşlarımla, 12 Eylül 1980 darbesi nedeniyle kapatılan TİSAN'dan sonra bu defa, Devlet Tiyatroları Opera ve Balesi Çalışanları Vakfını (TOBAV) kurmamız. Benim genel başkan olmam, sonra da 32 yıl bu gönüllü görevi yürütmem. TOBAV bünyesinde yaptığımız Tiyatro Kurultayları. Bu kurultayların birincisinde aldığımız karar doğrultusunda 1993 yılında ilk kez yapılan bir uygulamayla, seçim sistemine giriş örneği olmasını istediğimiz, eğilim yoklamasıyla Devlet Tiyatroları Genel Müdürü seçilmem. British Council bursuyla İngiltere'ye; Goethe Enstitüsü bursuyla Almanya'ya gitmem. Drama kültürünün yaygınlaştırma çalışmalarım. Atölyeler, seminerler, uluslararası buluşmalar. Çağdaş Drama Derneğini kurmamız. Drama kültürünün resmi kanallardan değil, gönüllü çalışmalarla yaygınlaştırmamız. Eğitim sanatıyla drama buluşması, eğitimde drama, psikodrama alanlarının anlaşılmasına başlaması. Uluslararası festivaller,

atölye çalışmalarım. Yazdığım oyunların basılması. TOBAV bünyesinde, gönüllülük esasıyla, yapılan evrensel projeler, drama seminerleri, Alaçatı ve Denizli festivalleri, UNESCO, Uluslararası Tiyatro Enstitüsü (ITI), UNESCO Uluslararası Amatör Tiyatrolar Birliği (IATA) üyeliği ve buluşmalarında atölye liderlikleri, WIPO ile tanışma. Uluslararası Aktörler Federasyonu (FIA) üyeliği, dünya festivallerine yönettiğim oyunlarla katılımlarımız, ödüller! Sinema filmlerim, Cannes Film Festivalinde Kış Uykusu filminin en büyük ödül Altın Palmiye kazanması. Tepenin Ardı filminin 40'tan fazla uluslararası festivalde en iyi film ödülü kazanması. Benim en iyi aktör ödüllerim, adaylıklarım.

Ben tiyatro, sinema ve dizi çalışmalarımı sürdürürken ve 100'den fazla ülkede atölye çalışması yönetirken; bunlara artı olarak katıldığım meslek kültürüyle ilgili, NGO toplantıları, meslek birlikleri toplantıları sayesinde, hukuk ve kimlik sorunlarıyla ilgili de bizde uygulanmayan pek çok özlük hakkı ve meslek tanımı yaklaşımlarını da öğrenmiş oldum. Fikri mülkiyet hakkı kanununun uluslararası alanda mesleklerin sanat olarak yapılması konusunda, 1605 Bern anlaşmasından günümüze, bu kültürün ne kadar önemli bir koruyucusu ve sağlam temeli olduğunu anladım. Sanatçı kelimesinin meslek adı olarak kullanılmadığını öğrendim. Bunlar, o zaman diliminde, yaşamın sanatsallaşması adına bende önemli bir farkındalık yaratmıştı. Oyuncu, yönetmen, yazar, dansçı, şair, mimar, müzisyen, sinema yönetmeni, yazarı, oyuncusu, teknisyeni gibi meslekleri yapanların, tıpkı diğer meslekleri yapanlar gibi özlük hakları olduğunu öğrendim. O zaman bu meslekleri yapanlar da yaşam kültürü içinde yerlerini meşrulaştırmış oluyorlardı. Bu mesleklerin ve onların oluşturmak istedikleri farkındalık kültürü adına bu hakların oluşması, kültürün de oluşmasını sağlamıştı. Oysa bizde kültür böyle bir bütünsellikle düşünülüyor o yüzden de bütünsel kültürleşme de gerçekleşemiyordu. Bu nedenle oyunculuk eğitimi so-

Ben Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanmıştım. Ama, Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro bölümü seviye sınavını kazanıp, bakanlar kurulu kararıyla tam burslu olarak okula kabul edilince, siyasaldan vazgeçip konservatuvara girdim.

Sanat herhangi bir işin, mesleğin ya da becerinin özenle gerçekleştirilmesi sorumluluğu, sevgisi, disiplini. Düşünme ve uygulama biçimi.

runları, yaratıcı oyunculuk, yönetmenlik, tiyatro, sinema ve TV ekranlarıyla buluşma, alt yapı örgütlenmesi önemsiz detay olarak kenarda duruyordu. Bu alanların kültür yaratması ve bu kültürün toplumsal yaşam kültürüne etkilerini konuşmak unutulmuştu. Şimdi anlıyorum ki hayat bana çok şey öğretmek istiyordu, ben de buna açtım. Çok şey öğrendim, ama daha ne kadar çok şey var öğrenecek onu da anladım. Bu da benim bakış çıkarak, yaşama kültürü olması gerektiğini savunuyorum

MS- O zaman SANATA EVET'e gelelim mi?

TL- Gelelim tabii...

MS- Sanata Hayır diyen var mı?

TL- Evet ama hangi sanata? Görünüşte herkes, resim heykel, tiyatro, müzik, mimarlık, edebiyat, dans, sinema, fotoğraf, spor olarak gördüğü meslek ve becerileri SANAT olarak anlıyor. Yine görünüşte de kimse bunlara hayır demiyor. Oysa sanat bu mesleklerin kısa adı değil! Sanat herhangi bir işin, mesleğin ya da becerinin özenle gerçekleştirilmesi sorumluluğu, sevgisi, disiplini. Düşünme ve uygulama biçimi. Kültürü anlaşılacağına her alanda kullanılmalıdır. Orta çağda, yu-

karıda saydığımız mesleklerin hepsi zanaat olarak biliniyordu. Sanat, düşünme biçiminin adı idi. Bu düşünce biçimini oluşturabilmek için, başvurulacak 7 öz sanat dalı olarak anılan disiplinlerse, matematik, geometri, retorik, mantık, astronomi, gramer ve müzik olarak belirlenmişti. Bu anlayışla Aristot'un Poetika da belirttiği "iyi, güzel, doğru" ölçme ve değerlendirmesi de ortaya çıkan ürün ya da eserin değerini belirliyordu. Resim, tiyatro, müzik, mimarlık, edebiyat, dans gibi meslekler özenle yapıldığında, bu özenle yapılmanın bir adı olmalıydı. Bir adı olmalıydı ki, bu buluş ve uygulamanın, meslekteki beceri ile, özenle yapılmış haline insanlar neden hayranlık duyuyor bu anlaşıl-sın ve bu özelliğin de bir ismi olsun. Michelangelo'nun diğer zanaatkarlardan farklı olarak Vatikan'daki, Sistina

Şapeli'nin 1508-1512 yılları arasında, neredeyse hiç aşağıya inmeden yaptığı tavan resimleri döneminde, kambur olduğunun farkına varmamış olmasının bir adı olmalıydı. Leonardo da Vinci'nin "İsa'nın son akşam yemeği" tablosunu yapmasının ve burada bir şifre gizli olduğu ondan 400 yıl sonra inceleme konusu olabilsindi. Sanat, daha sonra onun bilimi olarak ortaya çıkan estetik biliminin özü idi. Bertold Brecht'e göre sanat zaten içinde estetiğin incelediği bütün özellikleri taşıyordu; "Sanatların en yücesi yaşama sanatıdır" diyen Bertold Brecht, "estetik kavramına gerek var mıydı?" diye de soruyordu. Çünkü sanat, estetiğin incelediği bütün özellikleri hem düşünce hem de uygulama felsefesi olarak bünyesinde taşıyordu.

İşte ben bunları anlamaya başladığım zaman sanat kavramının bir toplumun yaşam biçimi ve ortak kültürü olması konusunda merakı kapılmaya başlamıştım. Yumağın içine kaçmış ipin ucunu bulmuş gibiydim. Artık onu yavaş yavaş çekmem ve çözmem gerekiyordu. Ben de öyle yaptım. 1982'de TOBAV'ı ilk kurduğumuz zaman başlıklı kağıdımızda yazan tema "Daha yaşanılır bir Dünya için Sanata Evet" idi!

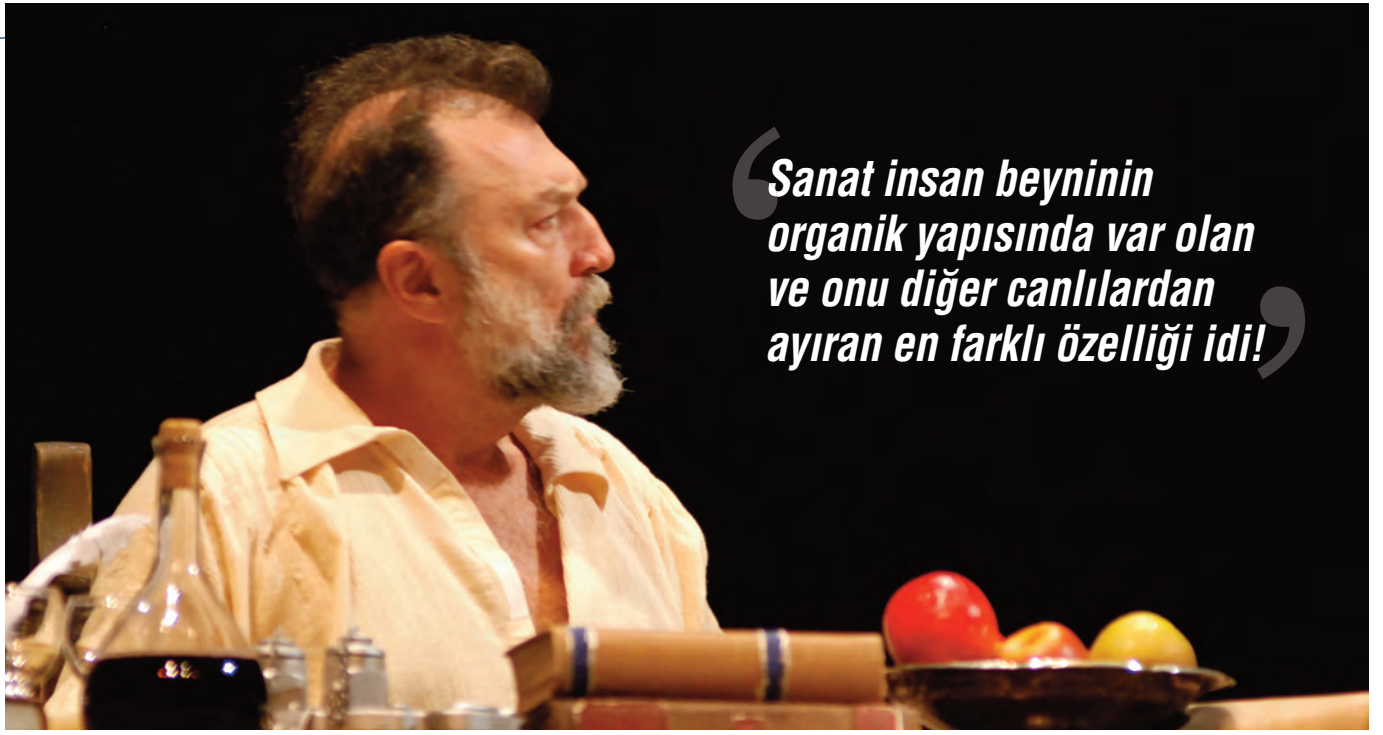
O gün bu gündür çekiştiriyorum bu yumağın ipini ve düzgünce yeniden sarmaya çalışıyorum. Daha anlaşılır bir Dünya için herhalde... Şimdi de ben bir soru sorsam... İnsan doğaya zarar veren yaratık, insan olmasaydı doğaya kimse zarar vermezdi diyenler var. Acaba gerçekten öyle olur muydu?

MS- Nereden bilecektik peki biz o zaman doğanın bu halini?

TL- Evet, nereden bilecektik? Çok güzel bir yanıt oldu bu! İnsan olmasaydı, doğanın o en eski halinden günümüze geçirdiği evrimi nasıl öğrenecektik. Dinozorlardan ve o zamanki pek çok canlıdan, iklimlerin geçirdiği değişimden nasıl haberecektik? Elde ettiği verileri 5+1 algı organıyla data olarak zihnine kaydederek, sonra bu verileri sürekli 100 milyar nöron ve onun akışkanlığıyla, beyninin bütün bölümlerinde gezdirip, kendi içinde tartışarak ilk buluşlarını yaptı ise, bu algılama, düşünme ve üretme sürecinin adı sanattır.

İnsan var olmasaydı, bataklıklar kurulmazdı. Mağaradan eve taşınmaz, ateş

“Sanat insan beyninin organik yapısında var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en farklı özelliği idi!”

bulunmaz, yontma taştan silah yapılmazdı. Rol oynayarak durumları anlatmak ve elde ettiği bilgileri paylaşarak bilimi yaratamazdı. Sanat insan beyninin organik yapısında var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en farklı özelliği idi! Mağara duvarlarına çizilen resimler, resim oldukları için sanat eseri değildi. Haberleşmeyi, iletişim kurmayı, kendi gördüklerini başkalarıyla paylaşmak için düşünümlerle bulunmuş iletişim araçlarıydı. Mağara duvarlarına çöpten adam çizgileri ile kadın ve erkek figürleri çizen insanlık Leonardo da Vinci ile, Mona Lisa resminin yapıma evrimini geçirdi! Bu resim de bize, insanın düşüncelerinin yüzüne nasıl yansıdığını gösterdi. Bu eser bir dünya harikası olduysa, bu sanat düşüncesiyle çağımızda yeni bir Rönesans'a ihtiyaç olduğunu düşünebiliriz. Bugün Leonardo Da Vinci'nin bir eserinin taklidini, bileğini iyi çalıştırmış bir ressam 1-2 günde yapabilir. Ama bu eser onu ilk düşünen ve o düşünceyi gerçekleştiren, çoklu disipline sahip bir kişinin eseridir. Burada asıl olan, düşüncedir. Bilgilerinden ve deneyimlerinden düşünce üreten bir bireyin o düşüncesini titizlikle yansıtmak için gösterdiği özen ve disiplindir. İşte çağımızda SANAT kavramı artık böyle anlaşılmalıdır.

MS- Peki sanatçı olunmaz, sanatçı doğulur diye bir söz var. O zaman bu sanat düşüncesi seçilmiş ve özel insan olmayı mı gerektiriyor?

TL- Belki insanlık tarihinde, algıları açık olan, kendini geliştirebilen ve bu

olanaklara sahip olanlar denebilir. Çünkü ben insan beyin yapısının bir sanat eseri olduğunu düşünüyorum. Beynini SANAT üretmesi için, ki burada yaşamın her alanını kastediyorum. Ben bilimin sanat düşüncesinden ortaya çıktığını söylüyorum hep. Newton, o meşhur elma başına düşünceye kadar, cisimlerin neden uzaya uçmadığını merak ediyorsa, Edison ampul ü bulurken ateş böceklerinden etkileninceye kadar nasıl bir düşünme süreci yaşıyorsa, Galile Galileo teleskopu buluncaya kadar nasıl böyle bir buluşun gerekli olduğunu düşünüyorsa bunlar da sanat süreci ve ürünüdür. Tabii ki o zaman kadar var olan bilgiler ne kadar ise onlardan haberdar olmak ve düşünmeye devam etme kararlılığı gerekiyor. Ben insanların hepsinde var olan bu organik özelliğin çeşitli iktidar sahipleri tarafından dumura uğratılarak onların sıradanlaştırılmak istendiğini biliyorum. Çocukların hemen hepsi 5-6 yaşlarında yaşama, doğaya, mutluluğa dair sorular sorarlar, bunlar bugün dönüp baktığımızda, çok yerinde ve çok gerçekçi sorular olduğunu söyleyebileceğimiz sorulardır. Ebeveynler de yöneticiler de derebeyleri de kralar da diktatörler de bu sorulara cevap vermek yerine insanlara sıradan ol. Düşünme, gelişme, kendini geliştirmek için yollara arama dercesine onları baskı altına aldılar. Rönesans öncesinde bu anlamda ne kadar çok katliam yapıldı. Rönesans insancıl başkaldırısı ile demokrasi kültürünü gündeme getirdi, ama o da yeterli gelişmeyi ve eğitimi gerçekleştirerek, insana yatırım konusunda

“Ben insan beyin yapısının bir sanat eseri olduğunu düşünüyorum. Beynini SANAT üretmesi için, ki burada yaşamın her alanını kastediyorum. Ben bilimin sanat düşüncesinden ortaya çıktığını söylüyorum hep.”

zannetmek duygusallık ve uyumsuzluk gibi dağılmalara da neden olabilir. Suç işleme eğiliminde bulunabilir. Bence evet bütün insanlar sanatçı doğarlar. Ama düşünce ve farkındalık eğitimi alacak, gözlem yapacak, durumları muhakeme edecek verileri nasıl kullanacağı konusunda ona eğitim verecek sistemler oluşturulmaz ise, bastırılmış kimlikle sorunlu ve yanlış düşünme biçimi sahibi olurlar. Bugün dünya bu yanlış düşünce biçimlerinin sorunlarını yaşıyor.

Ortak doğrular bulmak yerine, algı yönetimi ve yalan beyanlar meşruiyet kazanıyor. Eski Amerikan Başkanı Trump bile bir gazetecinin kendisine “Siz sık sık yalan söylüyorsunuz.” demesi üzerine, “Evet söylüyorum. Onlar da inanmasınlar. Ben Politikacıyım yalan söylerim.” demişti. Bu yanlış rol modeller, toplumsal yaşam kültüründe davranış bozukluklarına neden oluyor. Bizde de böyle bir değiş var hani “İmam gaz çıkarırsa, cemaat ishal olur.” anlamında.

MS- Bir oyuncu olarak bu anlattığınız farkındalık mesleğinizde de işe yarıyor mu?

TL- Evet hem de çok. Beynimde ömrüm boyunca, gözlemleyerek ve analiz ederek, biriktirdiğim pek çok insan karakteri ve davranış özellikleri var. İçinde bulunduğumuz milenyumda anlamak için önemli bir çaba sarf ediyorum. Rol oynarken ya da oyun yönetirken bu veriler beynimde harekete geçiyor ve bana seçenekler sunuyor. Bu anlamda oyunlar da yazdım, oyunlarımdan birisi Fransız’ca ya çevrildi ve Paris te yayımlandı. “Si cela arrivait” Türkçesi “Ya tutarsa” L’Harmattan yayınlarından çıktı. Ben bildiklerimi paylaşmak istiyorum.

Bunun için de oyunculuk ve yönetmenliğim dışında yazılar veriyorum, drama ile düşünce atölyeleri yapıyorum, eğitim sanatına katkılarda bulunmak istiyorum. Yaşamın sanat eseri yaratır gibi, bütün insanların ortak farkındalığı ile yeniden düzenlenebileceği ütopyasına inanıyorum. Ama distopyalara da unutmadan. Tüm dünya da SANATA EVET kampanyası ile ortak düşünce ve sistem arayışları konusunda kampanyalar açılması umudunu taşıyorum. Yaşamın tüm alanlarında. Yaşamın sanat olması, insanların da yaşam sanatçısı olması umuduyla...

artık yetersiz kaldı. Eğitim sanatı konusunda tüm dünyada ortak anlayışlar gelişmeli diye düşünüyorum artık. Zaten dijitalleşme sürecinin de sınırları yok, din, dil, ırk farkı da yok.

Bastırılmış insan, hala pazarda sebzenin iyisini ve güzelini seçerek almak istiyorsa, yine de onda bir iyi, güzel, doğru arayışı kalmıştır diye düşünüyorum. İnsanlar, organizmalarında var olan sanat dürtüsünü geliştiremedikleri zamanlarda bile, bir gün kaderi ile keşfedileceğini umut eder. Ama maalesef hiçbir şey yapamaz hale getirilen bu insanların, yaşam tutsaklığı onları robotlaştırır. Keşfedilemeden vefat eder. Hayata doğru çok şey söylemek ister ama dile getiremez. Bütün insanların beyninde sanat diye isimlendirdiğimiz bu özellik var. Ama anlaşılmanınca, farklı davranışlar göstermek, ben merkezci olarak fark edileceğini zannetmek gibi deformasyonlar ve psikolojik rahatsızlıklar gösterebilir, hatta kendilerine yapay düşmanlar yaratıp onlardan öç almaya kalkışabilir, etki altında kalabilir, başkalarına yaranarak kendini önemli gösterebileceğini zannedebilir. Sanat kavramının beyinde değil de kalpte geliştiğini

Beynimde ömrüm boyunca, gözlemleyerek ve analiz ederek, biriktirdiğim pek çok insan karakteri ve davranış özellikleri var. Rol oynarken ya da oyun yönetirken bu veriler beynimde harekete geçiyor ve bana seçenekler sunuyor.